

Kip na Stenarju

PAVEL KUNAVER

Sredi meseca avgusta lanskega leta se je nad Trento razbesnela taka nevihta, kakršne še nisem doživel. Skalila se je celo bistra Soča. Divjalo je posebno hudo v zahodnem delu Trente, pa tudi okoli Loga. V hotelu Orel je iz kuhinje vse pobegnilo, ker so strele udarjale menda prav v hotel, in pri velikem štedilniku so poskakovale z velikim pokom električne iskre. Nevihta pa je imela tudi dobro stran, saj je popolnoma očistila ozračje in naša skupina se je razdelila v dvoje, eni so odšli na Triglav, jaz pa z drugo na Stenar in Razor. Ker so bili moji spremljevalci ljudje, ki nekateri visokih gor sploh še niso videli, smo po Belem potoku le prav počasi napredovali, a to že od zgodnjega jutra, torej, ko je večina poti ves čas v senci. To mi je bilo posebno všeč, saj je Beli potok od Pogačnikovega doma do dna Trente gotovo eden od naših najlepših naravnih parkov s hitrimi in pestrimi izpremembami. Ljudje delajo le to napako, da hodijo po njem v nepravem času, posebno v dopoldanskih in popoldanskih urah, ko se sonce v vse območje Belega potoka najbolj upre. Potem seveda ni čudno, da na poti zdihujejo in ne vidijo čara te edinstvene pokrajine. Hôdi zgodaj zjutraj ali pa pozno popoldne po Belem potoku gor ali dol – vseeno – in počasi, in v treh urah boš doživel vse izpremembe in deležen najzanimivejših prizorov v naših gorah. Beli peski, mali slapovi, živo zelene tratiče, strmi gozd, nešteti drevesni bojvniki, eden bolj romantično od viharjev in skal oblikovan kakor drugi. Nešteti skalni skoki, okrašeni z ruševjem, viharniki, rododendronom, nenavadno divji hudourniški jarki, vse se hitro menjava. Zjutraj in pozno popoldne pa vidiš prodirati ali zapuščati to veličastno pokrajino svetlobne žarke, ki sproti izpreminjajo gorske oblike, da bi jih včasih skoraj ne prepoznal, da so ene in iste, le da so drugačne, ko jih obsije sonce, in da postanejo vse tuje, grozeče, neverjetno visoke, če stoji sonce za njimi in so same potopljene v globoke sence. Ko pa sonce potuje, posebno ko tone počasi globlje in globlje ter plezajo njegovi žarki po osvetljenem Pihavcu, potujejo z njim tudi sence. Izza divjih vrhov Kukle in njenih silovitih robov je vsak snop žarkov drugačne barve in vsaka senca drugače globoka.

Po tem divnem svetu smo polagoma dosegli, že v soncu, prijazni Pogačnikov dom in še počasneje lezli čez razrite Kriške pode proti Sovatni. Ko se je pa pokazal Triglav, so moji tovariši presenečeni nad mogočnostjo slike kar obstali. Le obljuba, da bo še lepše na vrhu lahko dostopnega Stenarja, jih je pognala dalje. Nebo je bilo kakor umito in temno modro, kakor je le po hudih nevihtah. Posebno se je njegova temna modrina odlikovala na visokih horizontih, kjer se je stikalo z grebeni, ki so žareli v opoldanskem soncu.

Tako smo se počasi približali vrhu Stenarja. Jaz sem vodil. Naenkrat se je med zadnjimi skalami in nebom prikazal planinski klobuk. Z vsakim korakom bliže pa novi deli: silno zagorel, dokaj naguban, a negiben obraz, nato malo naprej nagnjene temno rjave rame in prav tako temno rjavo bronasto telo. Tičalo je v kratkih hlačah, iz njih so zopet molele od gorskega sonca prav ožgane noge v solidnih, a že dokaj rabljenih kvedrovcih. Oprema poleg mirno kakor kip sedečega starca je bil odličen švicarski, a dobro obrabljen cepin in prvovrsten nahrbtnik, ki je tudi že kazal, da je lastniku že dolgo služil. Bele skale in na modro gorsko nebo projicirano telo tega starca je bilo tako lepo, da sem obstal presenečen in

kar pridržal dih. Le kratek prijazen pozdrav in premik glave je iluzijo bronastega kipa na vrhu Stenarja hitro pregnal. Ostali smo skupaj na vrhu dolge ure, bronasti mož pa je le od časa do časa segel v nahrbtnik in se, — opazoval sem skrivoma in z zanimanjem — krepčal z izbranimi, a primernimi jedmi. Imel je le četrtlitrsko čutaro, iz katere je od časa do časa potegnil požirek. Največji del časa pa je v glavnem tiho in zamišljeno zrl v mogočno sliko Triglava, ki je prav s Stenarja tako nedosežno lep. Tega dne je bil, moleč svojo glavo v čisto temno modro nebo, z globokimi sencami v steni, z bleščečimi snežišči, s srebrnimi nitmi, zadnjimi ostanki med nevihto zapadlega snega, res gora vredna strmenja. K sreči je bila tudi naša družba nenavadno tiha in starčka, ki je sedel še vedno kakor živ kip na svojem mestu, ni motila.

Jaz sem se zavlekel malo vstran in končno zadremal. Ko pa sem se zbudil, je kip izginil. Mislil sem, da ga bomo dobili v Pogačnikovem domu. Toda tam ga, ko smo se vrnili, ni bilo, in šele proti večeru, ko je sonce zahajalo, je prišel. Povedal mi je, da je ostal na primerno lepem razglednem prostoru na Podih, dokler ga bližajoča noč ni prisilila priti v kočo. Posebno je užival lepoto popoldanskega in večernega neba, ki je bilo tisti dan res nekaj posebnega. Skoraj polovico nebesnega obloka, na severu in zahodu, so pokrili nežni cirri. Toda niso bili vsi enaki. Nekateri so bili kakor najnežnejše čipke razprostrti pred modrim nebom, ki je gledalo med vrzelmi na nas strmeče ljudi. Drugi so se v dolgih srebrnih nitkah vlekli in izgubljali proti jugu. Vsa prelestna tvorba teh neskočne množice ledenih kristalov še visoko, visoko nad našimi gorami se je prav počasi premikala od severa proti jugu in oznanjala lep prihodnji dan.

In res je napočilo jutro, kakršnega si more gorohodec le želeti. Toda še preden smo mi zapustili dom, je naš bronastemu kipu podobni starček s polnim nahrbtnikom in s cepinom odrinil proti Razorju. V tem sem se pozanimal pri oskrbniku tudi za starost izrednega moža. Deset let starejši od mene, torej tik pred osemdesetim letom! Razor s svojimi strminami vendarle ni prav za vsakogar — a naš stari znanec s Stenarja je hodil mirno in zdržema. Nobeno še tako grdo melišče niti skale ga niso ustavile. Vse je z lahkoto, če tudi počasi in z vmesnimi oddihi premagal in dosegel vrh Razorja pred nami. Zagledali smo isto sliko kakor dan prej na Stenarju: Bronasto ožgano telo, projicirano na modro nebo, glava z živahnimi očmi pa je polagoma krožila in se naslajala nad ogromnim razgledom, vedno iznova pa se je vračala v smer proti Triglavu.

Nisem mogel drugače, kakor da sem mu izrazil svoje spoštovanje in občudovanje, česar je bil očitno vesel. Bil je profesor iz B. in vsa umetnost njegovega življenja je obstajala v zmernem življenju in prostem času posvečenem gorski prirodi v naši domovini in na tujem. Vso hrano za ves dan je imel s seboj. Po urah našega bivanja na Razorju smo ga zapustili na vrhu, sedečega in zročega v sinje daljave kakor kip. A to ni bil mrk in čemerren starec! Ko je videl, da smo tihi in dostojni ljudje, se je začel živahno razgovarjati in z najmlajšimi razpravljati o matematiki, tehniki in sedanjih problemih. —

Oba tista dneva in dolgo potem sem mislil nanj in na mnoge druge ljudi. Koliko jih je, ki me sprašujejo: »Ali še vedno hodiš v gore?« in na druge, ki prezkodaj ovenejo, zapadejo meglenim mislim in se odvrnejo od večno mlade prirode. Prvim vedno zagotavljam, da prav iz gora črpam svojo moč in veselje do življenja. Drugim pa bi rad dokazal, da so gore vir in zakladnica zdravja, da podaljšujejo mladost. Saj če gledaš veličastvo gorovja in primerjaš silne dobe, v katerih so nastajala in bodo še obsta-

jala, se ti zdi smešno, govoriti o svoji starosti. Kako silna je moč gora, spominov na njihovo lepoto, sem že po vojni, ko me je nesreča že trikrat potisnila v posteljo in bolnico, posebno jasno občutil. Hrepenenje po sinjih višavah, po gorah in dolinah je sililo oslabelo telo, da je hitreje okrevalo. V mrak bolniške sobe so sijale gore, ki so se globoko zagrebele v spomin, in obljubliale so, da me bodo iznova osrečevale, če se jim bom zopet približal, jih zopet obiskal. Vse to bi morali vedeti starši in vzgojitelji novega rodu, da bi pravočasno odvrtači mladino od tobaka, alkohola in prezgodnjega izživiljanja, da bi bile plesne dvorane bolj prazne, bolj redke majajoče se postave mladih, izžitih ljudi v jutranjih urah, na gorah pa številnejši bronasti živi kipi novega človeka. —

Še o prvi pomoči v gorah

DR. MIRKO BIRSA

Zadnjih deset, petnajst let je prineslo vedi o prvi pomoči mnogo novega. Nova naziranja so pogosto popolnoma nasprotna praksi in teoriji prve pomoči pred dvajsetimi leti in so sad dolgoletnih opazovanj ter dajanja pomoči ranjencem na bojiščih med drugo svetovno vojno. Izkušnje kirurške vede, ki se vedno močno razvija v vojnah, lahko tudi mi uporabimo, kadar nudimo prvo pomoč v gorah.

Prva pomoč v gorah je res le prva pomoč v pravem pomenu besede. Namen in cilj sta ji bolniku - ponesrečencu zasilno pomagati, ga spraviti živega v dolino ter mu omogočiti varen transport. V dolini je nadaljnja pomoč odvisna od zdravnika.

Nesreče v gorah se množijo! Gore niso postale nevarnejše, slabši je človek - gornik, ki je telesno in duševno slabše pripravljen na boj z njimi. Sodobna prometna sredstva kot so motor, avtomobil, žičnica popeljejo planinca že v nekaj urah pod vrhove planin. Vzponi se začno mnogokrat brez prilagoditve organizma na spremenjeno temperaturo, vlago zraka, višinsko razliko in podobno. Telo, vajeno le milega mestnega okolja, stoji nenadoma pred ogromno in težavno nalogo, pred katero pogosto fizično klone. Posledica tega so lahko težke in celo smrtne nesreče, ki jih včasih posamezniki in tudi tisk dramatizira ali pa obdaja z nepotrebnno romantiko, namesto da bi znova in znova opozarjali ljudi pred nepremišljenostjo, ki je lahko usodna za neizkušenega in nepripravljenega gornika, težavna in nevarna pa tudi za naše požrtvovalne gorske reševalce.

V članku ne bo obdelana prva pomoč, ki jo nudimo poškodovancu v primeru preloma uda, zmečkanine, raznih ran in podobno. Obdelana bodo v glavnem nova dognanja o pravilnosti prve pomoči, ker so bila do sedaj zelo sporna. Najtežja komplikacija, ki se lahko pojavi pri poškodovanu in katere se tako bojimo je — šok. Sokirancu stalno grozi smrt! Premagati šok pomeni prepeljati ponesrečenca živega v dolino. Šok je posebno stanje, v katerem se nahaja poškodovani organizem. Mnogi primerjajo organizem v šoku s tlečim ognjem, ki lahko takoj ugasne. V tem stanju so oslABLJENE vse telesne funkcije. Funkcija možgan je znižana zaradi pomanjkanja kisika, srce bije na prazno, ker se večja masa krvi zadržuje v trebušni votlini in podkožnih venah, telesna temperatura pada izpod normale in podobno. Poškodovanec v šoku je zelo bled v obraz. Prsti rok, konice uhljev in ustnice lahko dobijo modrikasto barvo. Koža je hladna in pokrita s hladnim, nekako lepljivim znojem.